

Автобіографічні документи як наратив епохи

[Рец.]: Ляшко С.М. *Автобіографічні джерела Постійної комісії для складання біографічного словника діячів України (1918–1933) Всеукраїнської академії наук / підготовка до видання документів, упорядкування, текстологія, наукові розділи, коментар, додатки С. М. Ляшко/ НАН України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; редкол. В. І. Попик (голова) [та ін.]: Монографія. – К.: [б. в.], 2018. – 532 с.*

Наприкінці 2018 р. вийшла друком монографія С. М. Ляшко «Автобіографічні джерела Постійної комісії для складання Біографічного словника діячів України (1918–1933) Всеукраїнської академії наук». Видання присвячено 100-річчю Національної академії наук України. Постійна комісія для складання Біографічного словника діячів України, була утворена у складі Української академії наук майже одночасно з заснуванням Академії. Її діяльність була пов'язана із персоніфікацією української історії, відтворенню знань про український народ в біографіях її діячів. Добре відомо, що С. М. Ляшко присвятила вивченню історії академічної Біографічної комісії майже два десятиліття. Результати її досліджень представлені у науковому виданні «Постійна комісія УАН–ВУАН для складання Біографічного словника діячів України. 1918–1933. Документи. Матеріали. Дослідження» (2003), розділом в монографії «Біографічна довідкова справа в Україні» (2006). Серія статей авторки була приділена різним аспектам діяльності Комісії, створенню колективного портрету співробітників комісії, відтворенню біографії та діяльності багаторічного керівничого – М. М. Могилянського. В цьому контексті цілком логічним виглядає представлене видання – «Автобіографічні джерела Постійної комісії для складання біографічного словника діячів України (1918–1933) Всеукраїнської академії наук», яке стосується публікації спадщини Біографічної комісії, зокрема автобіографічних джерел, що зберігаються в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (фонд Х «Архів ВУАН»).

В історії України 20-ті та початок 30-х років ХХ століття назавжди є і будуть предметом пильної уваги дослідників цього періоду: істориків, юристів, демографів, економістів та інших вітчизняних та іноземних науковців. Цей своєрідний феномен Української революції 1917–1921 рр. надав могутній поштовх державотворчим процесам і національно-культурному відродженню, у якому важливе значення належало дослідженню ролі,

місця та внеску людей у зазначені процеси. Тому представлені в монографії документи впевнено можна назвати «документами доби».

Публікацією зібрання автобіографічних документів Біографічної комісії авторка-укладачка цієї частини праці мала перед собою щонайменше три мети:

1. Вивчаючи далі історію УАН – ВУАН і її структурних підрозділів, розглянути науково-організаційну діяльність Постійної комісії для складання Біографічного словника діячів України зі створення джерельної бази сучасників для підготовки біографічних статей.

2. Зробити доступними для науковців і широкого читачького загалу оригінальні джерела первинної біографічної інформації – автобіографічні документи (документи особового походження; его-документи) українських діячів кінця ХІХ ст. – 30-х рр. ХХ ст. у зібранні Біографічної комісії. Автобіографічні наративи як особлива форма характеристики людської діяльності сукупно становлять відповідний соціальний і культурний контексти, в які автор кожного документа вписав образ свого «Я».

3. Звернути увагу дослідників на різні можливості використання сукупності автобіографічних документів (его-документів) в соціокультурних дослідженнях. У цьому контексті автобіографічні документи виступають як мета дослідження і як засіб пізнання історичного соціуму, який творився ними і включає їх самих.

Історія формування фонду автобіографічних документів сучасників в Біографічній комісії докладно викладена авторкою в другому розділі праці «Формування корпусу документів про сучасників як один з напрямів науково-організаційної діяльності Біографічної комісії ВУАН» (стор.13–26).

Центральне ядро праці складає зібрання автобіографічних документів (автобіографії, життєписи, Curriculum vitae, персональні анкети Біографічної комісії, видавничого товариства «Час»), що цілеспрямовано накопичувалися в Біографічній комісії в 1919–1932 рр.

Автобіографічний блок (стор. 26–491) містить 143 документи 120 видатних, малознаних і зовсім невідомих на той час, але реальних осіб, які свідомо надіслали свої автобіографії або заповнили автобіографічні анкети. Автобіографічні документи останніх істотно підвищують інформативну цінність цієї збірки. Чимало представлених документів містять широкий спектр інформації про різні соціальні прошарки, становлення або розвиток культурних, наукових, практичних напрямів діяльності українського суспільства, а також відомості про родинні й комунікативні зв'язки між окремими особами і професійними співтовариствами, особами і владою, ідейні й політичні уподобання та настрої, життєвий досвід, способи й засоби самореалізації тощо, які вписуються в загальну тканину драматичної української історії кінця XIX ст. – 30-х рр. XX ст. Документи блоку структуровані С. М. Ляшко на чотири групи за принципом походження і особливостями формування колекції. Оригінальним є авторський коментар-рефлексія до кожного документу. Він заснований на герменевтичних підходах, дозволяє виявити сутності, які виходять за межі документів і розглядати їх як факт культури соціуму. За визначальний принцип коментарів обрано виявлення головного, особливого, неповторного в долях героїв «документів доби», що вони лишили по собі. Наявні джерела опрацьовані на належному археографічному рівні.

В третьому розділі «Історико-біографічний контекст джерелознавчої спадщини Постійної комісії для складання Біографічного словника діячів України» (стор. 491–506) авторка наголошує на тому, що представлений комплекс его-документів можна розглядати як область репрезентації досвіду і як предмет вивчення репрезентації досвіду та соціальних практик, представляє один з методів використання їх в соціокультурних текстах. Обрана нею інтерпретаційна модель дозво-

лила включити науковий, культурний і практичний доробок осіб у відповідний культурно-історичний контекст. Для їх представлення вдало обрано сюжетну побудову історико-біографічного наративу. Кожний з запропонованих дванадцяти сюжетів застосовано до однієї із соціокультурних сфер життя країни.

Особливостями представленого зібрання автобіографічних документів, що відрізняють його від попередніх суто тематичних видань (митців, письменників, учасників політичних рухів тощо), є комплексний характер, обумовлений метою їх накопичення й місцем зберігання, а також різноманітний представницький за професійною ознакою діапазон представників двох поколінь особистостей, що діяли на теренах України в зазначений період. Автобіографічний текст подається разом зі списком відібраних авторами документів опублікованих праць. Головним аргументом залишився задуманий керманічами Біографічної комісії характер видання – біобібліографічний.

Збираючи документи «від першої особи», керівники Біографічної комісії переслідували мету створення бази джерел щодо сучасників з подальшим використанням інформації для біографічних довідок першого українського біографічного словника. В наш час представлені его-документи не втратили свого значення як джерела персональної історії, колективної та інших видів біографії, можуть бути використаними для дослідження різних напрямів персональної та соціокультурної історії – історичної антропології, історії родини, історії повсякденності, історії ментальності, інтелектуальної історії тощо.

На завершення хочеться подякувати шановній Світлані Миколаївні Ляшко за цікаву за змістом монографію і публікацію колекції документів Біографічної комісії, об'єднаних навколо минулого й сьогодення феномену автобіографій.

Г. І. Шаповалов